

**TÜRKÇE EĞİTİMİ ALANINDA YAPILAN DEĞERLER EĞİTİMİ
TEZLERİNİN İNCELENMESİ**

**ANALYSIS OF VALUES EDUCATION THESES IN THE FIELD OF
TURKISH LANGUAGE EDUCATION**

*Bekir DİREKÇİ**
*Serdar AKBULUT***
*Bilal ŞİMŞEK****

Özet

Bu çalışma Türkçe eğitiminde değerler eğitimi bağlamında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesini amaçlayan betimleyici nitel bir araştırmadır. Araştırma kapsamında 2020 yılına kadar Türkçe eğitiminde değerler eğitimi bağlamında yapılan ve Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi'nde 31.12.2019 tarihine kadar dijital olarak yayımlanan yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiştir. Verilerin analizi lisansüstü tezlerde; “*tür, yıl, üniversite, yöntem, veri analizi, araştırma nesnesi, metin/medya türü, değer tasnifi ve en sık kullanılan değerler*” başlıklarının belirlenmesine yönelik bir form aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucunda ortaya çıkan bulgulara göre 103 yüksek lisans, 7 doktora olmak üzere toplam 110 lisansüstü tez mevcuttur. Türkçe eğitimi alanında yapılan bu tezlerin 33 farklı üniversitede yapıldığı görülmektedir. Değerler eğitimi tezlerinde kullanılan araştırma yöntemleri incelendiğinde ise nitel araştırmaların öne çıktığı, bununla beraber betimsel tarama ve doküman incelemesi desenlerinin kullanım sıklığının oldukça fazla olduğu tespit edilmiştir. En çok kullanılan araştırma nesnelерinin ders kitabı,

* Doç. Dr. Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi Antalya-TÜRKİYE bdirekci@gmail.com
ORCID: 0000-0002-6951-8567

** Arş. Gör., Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Antalya-TÜRKİYE akbulutserdar@yandex.com
ORCID: 0000-0002-5809-1481

*** Arş. Gör., Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Antalya-TÜRKİYE bilalonursimsek@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2738-4898

edebi eserler gibi dokümanlar olduğu görülmüş ve bu dokümanlarda en çok hikâye, şiir, roman gibi metin türlerinin ele alındığı bulgulanmıştır. Lisansüstü tezlerde kullanılan değer tasnifleri incelendiğinde; araştırmacılar tarafından oluşturulan tasniflerin, MEB kaynaklı ve bireysel tasniflerin kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Tezlerde öne çıkarılan değerlere bakıldığında ise kök değerlerle benzerlik görülmüş, sırasıyla sevgi, yardımseverlik, saygı, sorumluluk, çalışkanlık, dürüstlük, dostluk, duyarlılık, adalet ve vatanseverlik değerlerinin ön plana çıktığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe eğitimi, değer, değerler eğitimi, kök değerler, lisansüstü tez

Abstract

This study is a descriptive qualitative research aimed at analyzing the postgraduate theses on values education in the field of Turkish language education. Within the context of the research, master's and doctoral theses which were done in the field of values education within the scope of Turkish language education until 2020 and published digitally in National Thesis Center of Council of Higher Education until 31.12.2019 were examined. Analysis of the data in the postgraduate theses was performed in line with a form which helped determine the “*Type, year, university, method, data analysis, research object, text/media type, value classification and most commonly used values*”. The research findings showed that there is a total of 110 postgraduate theses including 103 master's and 7 doctorate dissertations. It is understood that these theses done in the field of Turkish language education were conducted in 33 different universities. When the research methods applied in the values education theses were examined, it was found that qualitative research was mostly used; while the frequency of using descriptive document review and document analysis methods were quite high. It was found that the most commonly used research materials were textbooks, literary works, and that these types of texts mostly dealt with stories, poems and novels. When the value classifications used in postgraduate theses are examined; it was seen that the classifications created by the researchers, classifications developed by the Ministry of National Education and individual classifications were utilized. It was observed that the values highlighted in the theses were similar to root values and were respectively as follows: love, benevolence, respect, responsibility, diligence, honesty, friendship, sensitivity, justice and patriotism.

Keywords: Turkish language education, value, values education, root values, postgraduate thesis

Giriş

Günümüzde bilişim teknolojilerinin ve iletişim ağının güçlenmesi, milletler arasındaki ilişkileri artırmış ve olumlu-olumsuz birçok etkiyi ortaya çıkarmıştır. Sosyalleşmenin artışı, bilgi aktarım hızındaki gelişmeler ve dil öğreniminin kolaylaşması öne çıkan bazı olumlu etkiler olarak görülürken, milletlere özgü maddi ve manevi değerlerin erozyona uğraması ise olumsuz etkiler arasında yer almaktadır. İnsan hayatında yaşanan değişimler ve

milletlerarası etkileşim düzeyindeki artış, millî değerlerin yerini evrensel değerlere bırakmasına veya kaybolmasına sebep olmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin etki alanı büyük bir devlet olduğu düşünüldüğünde, Türk milletinin söz konusu etkilerin muhatabı olduğu açıktır. Bu sebeple Türk milletini, millet yapan değerlerin tespiti ve geleceğe taşıyacak değerlerin yeni nesillere aktarılması önemli görülmektedir.

Millet olma sürecinin temel unsurlarından olan değer kavramı, Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan Güncel Türkçe Sözlük'te (2020), "*Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevî öğelerin bütünü*" olarak tanımlanmaktadır. Znaniecki tarafından sosyal bilimlere kazandırılan bu kavram, Latince kıymetli, güçlü olmak anlamlarına gelen "valere" kökünden türetilmiştir (Bilgin, 1995). Değer kavramının birçok bilim dalıyla ilişkili olması ve farklı bilim dallarında değerlerle ilgili çalışmaların yapılması bu kavramın müstakil bir tanımının yapılmasını zorlaştırmaktadır. Buna karşın literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde değer kavramının; bireyin davranışlarına rehberlik eden temel ilke ve inançlar (Halstead ve Taylor, 2000); davranışların temelini oluşturan ve onları yargılamaya yarayan anlayışlar (Erdem, 2003); bir bireyin veya topluluğun yaşam sürecinde önemli gördüğü şeyler (Friedman, Kahn ve Borning, 2006); eylemlerin, varlıkların ve olguların anlamı (Gündoğan, 2013); bireyin davranışlarına kılavuzluk yapan, inanç ve eylemlerin yargılandığı standartlar (Güven, 2014); bir topluluğun iskeletini oluşturan unsurlar (Tarhan, 2017); ulaşılması gereken idealler (Kurtde, Fidan ve Öner, 2018) olarak tanımlandığı görülmektedir. Yapılan bilimsel çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda değer kavramı, bireyin ve mensubu olduğu topluluğun bir olay veya durum karşısındaki davranışını belirleyen ortak inanç ve yargılar bütünü olarak tanımlanabilir.

Bir topluluğun yaşam standartlarının belirlenmesi ve varlığını sürdürmesi için ortak değerlerin sonraki kuşaklara aktarılması oldukça önemlidir (Tulunay Ateş, 2017). Değerler, toplumu oluşturan bireyleri bir araya getiren en önemli unsurlardır. Toplumsal değerlerin bilinçli ve programlı bir şekilde gelecek kuşaklara aktarılmasında ise eğitimin önemi göz ardı edilmemelidir (Izgar, 2013). Eğitim süreci, değerlerin öğretilmesi, benimsenmesi ve aktarılması için bir girişim olarak görülmekte ve bireyin kendini tanıması, anlamlandırması ve gerçekleştirmesini amaç edinmektedir (Keskin, 2008; Kılınç ve Akyol, 2009, Gerekten ve Gülmez, 2019). Değerler eğitimi olarak kavramsallaştırılan bu süreç, bireylerin toplumun ortak değerlerini kazanması ve onları benimseyerek karakterinin temel unsurları haline getirmesi için verilen hayat boyu eğitim olarak tanımlanmaktadır (Yaman, 2012). Değerler eğitimi, aile kurumunda başlayıp okul ortamında

sürdürülen ve devletin planladığı eğitim sistemiyle şekillenen bir süreçtir. Eğitim kurumları bu süreçte, bireylere yalnızca bilgi ve yetenek kazandırmayı değil aynı zamanda toplumsal değerleri aktarmayı da hedeflemektedir.

Toplumun bir arada yaşama kültürü oluşturabilmesinde en temel yapı taşı olan millî ve manevi değerlerin korunması ve sonraki nesillere aktarılmasında eğitim-öğretim faaliyetlerinin önemli bir yeri vardır. Okullarda sürdürülmekte olan bu faaliyetler, bireylerin olumlu davranışları kazanmasını, bunları geliştirmesini ve kalıcı hale getirmesini amaçlamaktadır (Hökelekli, 2011). Bunun yanında okullar, bireylerin doğru tercihler yaparak yükümlülüklerini yerine getirmesine yönelik yetileri kazandırma rolünü de üstlenmiştir (Acat, 2012). Bu rolün sistemli olarak gerçekleştirilmesi için Millî Eğitim Bakanlığı'nın hazırlamış olduğu öğretim programları önemli bir ihtiyacı karşılamaktadır. Bu çerçevede öğretim programlarında geçen *“Eğitim sistemimizin temel amacı değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmektir.”* ifadesi değerler eğitiminin sistemli bir şekilde ele alındığının göstergesi olarak görülmektedir. Bunun yanında programlarda *“Ortaokulu tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevi değerleri benimsemiş, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren, “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi”nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış bireyler olmalarını sağlamak.”* (MEB, 2019) amaçlanmaktadır. Genelde öğretim programlarında değerler eğitimine verilen önem görülürken, özeld Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın (2019) özel amaçlarında yer alan *“millî, manevi, ahlaki, tarihi, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi”* ifadesiyle değerler eğitiminin Türkçe dersindeki önemi vurgulanmaktadır. Bu çerçevede Türkçe dersinde sistemli bir değerler eğitimi gerçekleştirmek isteyen Millî Eğitim Bakanlığı *“adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik”* değerlerini *“kök değerler”* başlığı altında toplayarak bu değerlerin hem kendi başlarına hem de ilişkili olduğu alt değerlerle öğrencilere aktarılmasını hedeflemektedir (TÖP, 2018).

Türkçe dersi Millî Eğitim Bakanlığı'nın hazırlamış olduğu program çerçevesinde, öğrencilerin ana dili gelişimlerini sağlamanın yanında temel değerlerimizin kazandırılmasına da hizmet eden bir kültür ve beceri dersi (Akyol, 2010). Bu çerçevede Türkçe dersi, öğrencilerin dört temel dil becerisini etkili kullanmasını ve dil bilgisi kurallarını uygulayabilmesini amaçlarken; millî, manevî, sosyal ve evrensel değerleri kazandırmayı da amaçlamaktadır (İdi Tulumcu ve Tulumcu, 2015; Türkben, 2019). Türkçe dersleri gerek değerler eğitimi için elzem olan iletişim sürecinin

gerçekleştirilmesi gerek içerik özellikleri gerekse Türkçe dersi kitaplarında bulunan metinlerle değerler eğitimi için önemi yadsınamaz bir ders olma özelliği taşımaktadır (Belet ve Deveci, 2008). Çünkü ders kitapları, kültürel ve sosyo-ekonomik farklılıkları gözetilmeksizin tüm vatandaşlara ulaşabilmekte, toplumun geneline etki edebilmektedir (Ersoy ve Şahin, 2012). Bu yönüyle ders kitapları, Türkçe öğretiminde kullanılmasının yanı sıra bünyesindeki metinler aracılığıyla değerler eğitimine katkı sunan temel kaynaklardır (Coşkun ve Taş, 2008; Şen, 2008; Demirel, 2010). Öğrenciler, ana dilinin her türlü imkânından ve söz varlığı zenginliğinden yararlanılarak oluşturulan metinler yoluyla millî ve evrensel değerleri kazanmaktadır. Söz konusu metinler, Türkçe öğretiminin temel aracı olarak görülmekte (Sallabaş, 2012), gerek okul içi gerekse okul dışı eğitim-öğretim süreçlerinde kullanılmaktadır. Ayrıca çocuklara kazandırılması hedeflenen değerlerin aktarılmasında seçkin edebî metinlerin kullanılması gerekli görülerek (Öz, 2012; Yurt ve Arslan, 2014) edebî kitaplardan yararlanmak geçerli ve pratik bir yöntem olarak kabul edilmektedir (Karatay, 2011; Öz, 2012; Yurt ve Arslan, 2014). Aktarım sürecinde başarılı olmanın yolu ise bu değerlerin işlendiği nitelikli edebiyat ve sanat eserlerinin ortaya konulması ve bu eserlerin öğrencilerle buluşturulmasıdır (Kurtoğlu, 2017).

Türkçe dersinde kullanılan metinler, materyaller, dersin içeriği ve Millî Eğitim Bakanlığı'nın yaptığı çalışmalar değerler eğitimi Türkçe eğitiminin önemli bir unsuru hâline getirmiştir. Bu nedenle değerler eğitimi konusu araştırmacılar tarafından üzerinde çalışılması gereken bir konu olarak görülmeye başlanmış ve çok sayıda bilimsel çalışma üretilmiştir. Söz konusu çalışmalar incelendiğinde ise bilimsel yöntemlere dayalı olarak farklı boyutlarda araştırmalar yapıldığı tespit edilmiştir. Bu araştırmalar var olan durumu, alanda yaşanan problemleri, bu problemlere dair çözüm önerilerini ve uygulamalardan elde edilen sonuçları ortaya koymuştur. Bu araştırmaların önemli bir kısmı ise lisansüstü çalışmalardan oluşmaktadır. İlgili çalışmaların incelenmesinin konunun derinliği ve yaygınlığı hakkında bilgi verebileceği, genel bir bakış açısının ortaya koyulabileceği ve alandaki eksikliği doldurabileceği düşünülmektedir. Bu düşünce etrafında yapılan araştırmanın amacı Türkçe eğitiminde değerler eğitimi bağlamında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesidir.

Bu amaç doğrultusunda araştırmayla ilgili olarak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimi bağlamında yapılmış olan lisansüstü tezlerin türlerine göre dağılımları nedir?
2. Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimi bağlamında yapılmış olan lisansüstü tezlerin yıllara göre dağılımları nedir?

3. Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimi bağlamında yapılmış olan lisansüstü tezlerin üniversitelere göre dağılımları nedir?
4. Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimi bağlamında yapılmış olan lisansüstü tezlerde kullanılan yöntemler nelerdir?
5. Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimi bağlamında yapılmış olan lisansüstü tezlerde kullanılan araştırma desenleri nelerdir?
6. Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimi bağlamında yapılmış olan lisansüstü tezlerde hangi veri toplama araçları kullanılmıştır?
7. Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimi bağlamında yapılmış olan lisansüstü tezlerde incelenen/kullanılan metin/medya türlerinin dağılımları nasıldır?
8. Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimi bağlamında yapılmış olan lisansüstü tezlerde hangi değer tasnifleri kullanılmıştır?
9. Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimi bağlamında yapılmış olan lisansüstü tezlerde hangi değerler ön plana çıkmaktadır?

Yöntem

Araştırma Deseni

Türkçe eğitiminde değerler eğitimi bağlamında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesini amaçlayan bu araştırma betimleyici nitel bir araştırmadır.

Araştırma Malzemesi

Araştırma kapsamında 2020 yılına kadar Türkçe eğitiminde değerler eğitimi bağlamında yapılan ve Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi'nde (YÖK Ulusal Tez Merkezi) 31.12.2019 tarihine kadar dijital olarak yayımlanan yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiştir.

Verilerin Toplanması

Türkçe eğitiminde değerler eğitimi bağlamında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi amacıyla YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan yüksek lisans ve doktora tezleri dijital ortama aktarılmıştır. Lisansüstü çalışmaların tespiti için Türkçe eğitimi alanında yapılmış olması ve değerler eğitimiyle ilişkili olması ön koşulu aranmıştır. Söz konusu tezlere ulaşmak için ise yalnızca “değerler eğitimi” kapsamında tarama yapılmamış “değer, değer eğitimi, değerler eğitimi, değerler öğretimi, değer aktarımı, değer iletimi, kök değerler” gibi farklı anahtar kelimeler de tarama sürecinde kullanılmıştır.

Araştırmada güvenilirliğin artırılması amacıyla, yapılan taramalar iki araştırmacı tarafından eş zamanlı gerçekleştirilmiş ve dijital ortama aktarılan veriler karşılaştırılmıştır. Veriler dijital ortama aktarılırken araştırmanın amaçlarına uygun şekilde kodlanarak sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma sürecinde belirlenen tezler tek tek incelenmiş farklı bilim dallarında (Türk dili ve edebiyatı eğitimi, Türk dili edebiyatı vb.) gerçekleştirildiği tespit edilen tezler araştırma kapsamından çıkarılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında lisansüstü tezlerin incelenmesi amacıyla dijital ortama aktarılan tezlerde; “tür, yıl, üniversite, yöntem, veri analizi, araştırma nesnesi, metin/medya türü, değer tasnifi ve en sık kullanılan değerler” başlıklarının belirlenmesine yönelik bir form hazırlanmıştır. Araştırma soruları çerçevesinde hazırlanan form aracılığıyla lisansüstü tezlerin betimsel analizi gerçekleştirilmiştir. Betimsel analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Ardından bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım, Şimşek, 2013).

Analiz sürecinde güvenilirliğin sağlanması amacıyla, üç araştırmacı tarafından daha önce oluşturulan ve veri kaybını önlemek amacıyla dijital ortama aktarılan veri tabanı üzerinde karşılaştırmalar yapılarak farklılıklar ortadan kaldırılmıştır. Bu veri tabanı üzerinden üç araştırmacı ayrı ayrı incelemelerini yapmıştır. Bu adımdan sonra bir alan uzmanı rehberliğinde üç araştırmacı incelemelerde ortaya çıkan ortaklıkları belirlemek ve farklılıkları gidermek için bir araya gelmişlerdir. Bu toplantıda oy birliği/oy çokluğu esası ile son karar verilerek verilerin analizi tamamlanmıştır. Bunun yanında verilerin aktarılabilirliğini artırmak amacıyla frekans ve yüzde dağılımlarını da içeren tablolar oluşturulmuştur.

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde incelenen lisansüstü tezlere ilişkin betimsel verilere dayalı bulgulara yer verilmiştir.

1. Değerler Eğitimi Tezlerinin Türlerine Göre Dağılımı

Tablo 1’de Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimi bağlamında yapılan ve YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde yayımlanan tezlerin türlerine göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 1: Türkçe Eğitimi Alanında Değerler Eğitimi Bağlamında Yapılmış Olan Lisansüstü Tezlerin Türlerine Göre Dağılımları

Tez Türü	f	%
Yüksek lisans	103	93,6
Doktora	7	6,4
Toplam	110	100

YÖK Ulusal Tez Merkezi'nden erişilen, Türkçe eğitiminde 2020 yılına kadar yapılan tüm değerler eğitimi çalışmaları ele alındığında, bunların %93,6'sının yüksek lisans %6,4'ünün ise doktora tezi olduğu tespit edilmiştir. Yapılan tarama sonucunda toplam 110 tezin yalnızca 2'sinin erişime kapalı olduğu tespit edilmiş, özet metinden elde edilen veriler araştırmaya dâhil edilmiştir. Lisansüstü tezlerin dağılımlarına bakıldığında değerler eğitimi çalışmalarında yüksek lisans tezlerinin ön plana çıktığı görülmektedir.

2. Değerler Eğitimi Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımı

Tablo 2'de Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimi bağlamında yapılan ve YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde yayımlanan tezlerin yıllara göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 2: Türkçe Eğitimi Alanında Değerler Eğitimi Bağlamında Yapılmış Olan Lisansüstü Tezlerin Yıllara Göre Dağılımları

Yıl	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam	%
2007	2		2	1,8
2008	2		2	1,8
2009	1		1	0,9
2010	2	1	3	2,7
2011	4		4	3,6
2012	5		5	4,5
2013	3	1	4	3,6
2014	3		3	2,7
2015	12	2	14	12,7
2016	8		8	7,3
2017	10	2	12	11
2018	17		17	15,5
2019	34	1	35	31,9
Toplam	103	7	110	100

Tablo 2'de yer alan betimsel istatistiklere göre, yapılan tezler incelendiğinde; bunların 103 tanesinin yüksek lisans, 7 tanesinin doktora tezi olduğu görülmektedir. Değerler eğitimi bağlamında yapılan tezlerin ilk olarak

2007 yılında yüksek lisans tezi ile başladığı, ilk doktora tezinin ise 2010 yılında yapıldığı tespit edilmiştir. Bununla beraber; yüksek lisans tezlerinin yıllar geçtikçe sayısının arttığı, doktora tezlerinde ise bu artışın nispeten daha düşük olduğu anlaşılmaktadır.

Yapılan yüksek lisans tezleri yıllara göre ele alındığında 2007, 2008 ve 2009 yıllarında 1-2 aralığında; 2010, 2011, 2012, 2013 ve 2014 yıllarında 3-5 aralığında, 2016 yılında 8; 2015, 2017 ve 2018 yıllarında 12-17 aralığında ve 2019 yılında ise 34 olduğu görülmektedir. Özellikle 2015 yılı sonrasında yapılan yüksek lisans tezlerindeki sayının artışı dikkat çekicidir. Değerler eğitimi konusunda yapılan doktora tezleri yıllara göre incelendiğinde; bazı yıllarda hiç tez üretilmediği, bazı yıllarda 1 tez, bazı yıllarda ise 2 tez üretildiği görülmektedir. Bu dağılıma bakıldığında doktora tezlerinin üretiminde yıllara göre çok farklılık olmadığı söylenebilir.

3. Değerler Eğitimi Tezlerinin Üniversitelere Göre Dağılımı

Tablo 3'te Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimi bağlamında yapılan ve YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde yayımlanan tezlerin üniversitelere göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 3: Türkçe Eğitimi Alanında Değerler Eğitimi Bağlamında Yapılmış Olan Lisansüstü Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımları

Üniversiteler	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam	%
İnönü Üniversitesi	15		15	13,63
Atatürk Üniversitesi	7	5	12	10,90
Uşak Üniversitesi	11		11	10,00
Gazi Üniversitesi	4	1	5	4,54
Necmettin Erbakan Üniversitesi	5		5	4,54
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	4		4	3,63
Fırat Üniversitesi	4		4	3,63
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	4		4	3,63
Sakarya Üniversitesi	4		4	3,63
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	4		4	3,63
Afyon Kocatepe Üniversitesi	3		3	2,72
Giresun Üniversitesi	3		3	2,72
Karadeniz Teknik Üniversitesi	3		3	2,72
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	3		3	2,72
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	3		3	2,72
Ankara Üniversitesi	2		2	1,81
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	2		2	1,81

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	2	2	1,81
Erciyes Üniversitesi	2	2	1,81
Gaziantep Üniversitesi	2	2	1,81
Marmara Üniversitesi	2	2	1,81
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	2	2	1,81
Mevlâna Üniversitesi	2	2	1,81
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	2	2	1,81
Akdeniz Üniversitesi	1	1	0,90
Dokuz Eylül Üniversitesi	1	1	0,90
Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi	1	1	0,90
İstanbul Üniversitesi		1	0,90
Kırıkkale Üniversitesi	1	1	0,90
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	1	1	0,90
Mersin Üniversitesi	1	1	0,90
Pamukkale Üniversitesi	1	1	0,90
Siirt Üniversitesi	1	1	0,90
Toplam	103	7	110

Tablo 3'te yer alan bilgilere göre; değerler eğitimi konusunda Türkçe eğitimi alanında yapılan tezlerin 33 farklı üniversitede yapıldığı görülmektedir. Üniversitelere göre dağılım incelendiğinde üç üniversitede 11-15 aralığında, iki üniversitede 5, beş üniversitede 4, beş üniversitede 3, dokuz üniversitede 2 ve dokuz üniversitede 1 tez yapıldığı görülmektedir.

En yüksek sayıda değerler eğitimi tezi yapılan üniversiteler incelendiğinde; İnönü Üniversitesi (15), Atatürk Üniversitesi (12) ve Uşak Üniversitesi (11) öne çıkmaktadır. İnönü Üniversitesi ve Uşak Üniversitesinde yapılan değerler eğitimi tezlerinin tamamı yüksek lisans tezidir. Atatürk Üniversitesi'nde yapılan tezlerden 5'inin doktora tezi olması ise dikkat çekicidir. Bu bağlamda değerler eğitimi alanında yapılan doktora tezlerinin büyük bir çoğunluğunun Atatürk Üniversitesi'nde yapıldığı görülmektedir.

4. Değerler Eğitimi Tezlerinin Kullanılan Araştırma Yöntemlerine Göre Dağılımı

Tablo 4'te Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimi bağlamında yapılan ve YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde yayımlanan tezlerin kullanılan araştırma yöntemlerine göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 4: Türkçe Eğitimi Alanında Değerler Eğitimi Bağlamında Yapılmış Olan Lisansüstü Tezlerde Kullanılan Yöntemlerin Dağılımı

Kullanılan Yöntemler	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam	%
Nitel	101	6	107	97,3
Karma	2	1	3	2,7
Toplam	103	7	110	100

Değerler eğitimi tezlerinde kullanılan araştırma yöntemleri incelendiğinde nitel araştırmaların öne çıktığı ve çalışmaların %97,3'ünde nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı görülmektedir. Nitel araştırmaların hem yüksek lisans tezlerinde hem de doktora tezlerinde oldukça sık tercih edildiği, karma yöntem araştırmalarının ise hem yüksek lisans tezlerinde hem de doktora tezlerinde çok az sayıda kullanıldığı görülmektedir. Bu veriler ışığında Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimi bağlamında yapılan tezlerde, nitel çalışmaların öne çıktığı, az sayıda da olsa karma yöntemin kullanıldığı ve nicel araştırma yöntemlerinin tercih edilmediği tespit edilmiştir.

5. Değerler Eğitimi Tezlerinin Kullanılan Araştırma Desenlerine Göre Dağılımı

Tablo 5'te Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimi bağlamında yapılan ve YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde yayımlanan tezlerin kullanılan araştırma desenlerine göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 5: Türkçe Eğitimi Alanında Değerler Eğitimi Bağlamında Yapılmış Olan Lisansüstü Tezlerde Kullanılan Araştırma Desenlerinin Dağılımı

Kullanılan Desenler	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam	%
Betimsel tarama modeli	52	3	55	50,00
Doküman analizi	42	2	44	40,00
Durum çalışması	4	1	5	4,6
İçerik analizi yöntemi	1		1	0,90
Keşfedici sıralı karma desen		1	1	0,90
Literatür taraması	1		1	0,90
Sıralı desen	1		1	0,90
Temel nitel desen	1		1	0,90
Yakınsayan paralel desen	1		1	0,90
Toplam	103	7	110	100

Tablo 5 incelendiğinde betimsel tarama ve doküman incelemesi desenlerinin kullanım sıklığının oldukça fazla olduğu görülmektedir. Bunun yanında durum çalışması deseninin de 5 kez kullanılmış, tabloda yer alan diğer araştırma desenlerinin ise değerler eğitimi tezlerinde birer kez kullanıldığı tespit edilmiştir.

Değerler eğitimi yüksek lisans tezlerinde betimsel tarama (52) ve doküman analizi (42) araştırma desenlerinin kullanım sıklığı dikkat çekicidir. Ayrıca durum çalışması deseninin kullanıldığı 4 yüksek lisans tezi olduğu bulgulanmıştır. Değerler eğitimi doktora tezlerinde de yüksek lisans tezlerine benzer şekilde betimsel tarama (3) ve doküman analizi (2) araştırma desenlerinin kullanım sıklığı diğerlerinden daha fazladır. Ayrıca keşfedici sıralı desen kullanılan bir doktora tezi olduğu tespit edilmiştir.

6. Değerler Eğitimi Tezlerinin Kullanılan Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılımı

Tablo 6’da Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimi bağlamında yapılan ve YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde yayımlanan tezlerin kullanılan veri toplama araçlarına göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 6: Türkçe Eğitimi Alanında Değerler Eğitimi Bağlamında Yapılmış Olan Lisansüstü Tezlerde Kullanılan Veri Toplama Araçlarının Dağılımı

Veri Toplama Araçları	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam	%
Doküman	93	7	100	82,64
Görüşme formu	7	3	10	8,27
Ölçek- Test	6	1	7	5,78
Video- Görsel	4		4	3,31
Toplam	110	11	121	100

Değerler eğitimi tezlerinde kullanılan veri toplama araçları genellikle yapılan çalışmaların temelini oluşturmaktadır. Değerler eğitimi konusunun yapısı gereği ortaya çıkan bu durumu Tablo 6’da görmek mümkündür. Yapılan tezler incelendiğinde birden çok veri toplama aracı kullanılan 6 yüksek lisans tezi ve 3 doktora tezi olduğu görülmüştür. Bu tezlerde kullanılan her veri toplama aracı tablodaki verilere ayrı ayrı dâhil edilmiştir. Yapılan tezlerde en çok kullanılan araştırma malzemesinin doküman (100) olduğu görülmüştür. Bunu kullanım sıklığına göre görüşme formu (10), ölçek-test (7) ve video-görsel (4) takip etmektedir. Değerler eğitimi tezlerinde genellikle kitap, gazete, dergi vb. dokümanlar esas alındığı için veri toplama araçları içerisinde en çok doküman olması olağan bir durum olarak görülmektedir. Bu durum hem yüksek lisans hem de doktora tezlerinde paralellik arz etmektedir.

7. Değerler Eğitimi Tezlerinin İncelenen Metin/Medya Türlerine Göre Dağılımı

Tablo 7’de Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimi bağlamında yapılan ve YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde yayımlanan tezlerin incelenen metin/medya türlerine göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 7: Türkçe Eğitimi Alanında Değerler Eğitimi Bağlamında Yapılmış Olan Lisansüstü Tezlerde İncelenen Metin/Medya Türlerinin Dağılımları

İncelenen Metin/Medya Türleri	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam	%
Birden fazla metin türü	26	5	31	30,10
Hikâye	18		18	17,48
Şiir	16	1	17	16,51
Roman	17		17	16,51
Masal	8		8	7,76
Çizgi film	2	1	3	2,91
Fıkra	3		3	2,91
Film	2		2	1,94
Dijital Hikâye	2		2	1,94
Animasyon	1		1	0,97
Tiyatro	1		1	0,97
Toplam	96	7	103	100

Yapılan tezler incelendiğinde 2 yüksek lisans tezinin YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde görünürlüğünün kapalı olması nedeniyle tezlerde incelenen metin/medya türlerine yönelik bilgiye erişilememiştir. Bu nedenle bu verilere Tablo 7’de yer verilmemiştir. Erişim sağlanabilen tezler incelendiğinde, tezlerin %30,10’unda birden fazla metin-medya türünün kullanıldığı anlaşılmaktadır. Tezlerde sıklıkla incelenen diğer metin-medya türlerine bakıldığında %17,48’inde hikâye, %16,51’inde şiir ve %16,51’inde roman türünün olduğu görülmektedir.

Değerler eğitimi yüksek lisans tezlerinde; birden fazla metin türü 26, hikâye 18, roman 17, şiir 16 ve masal 8 kez kullanılmıştır. Doktora tezlerinde incelenen metin/medya türlerine bakıldığında ise en çok birden fazla metin türünün birlikte (5) incelendiği görülmüştür. Ayrıca doktora tezlerinde birer kez şiir ve çizgi film türlerinin incelendiği görülmüştür. Özellikle şiir türünün

yüksek lisans tezlerinde daha çok (16) incelenirken doktora tezlerinde daha az (1) kullanılması dikkat çekmektedir.

8. Değerler Eğitimi Tezlerinin En Çok Konu Edilen Unsurlara Göre Dağılımı

Tablo 8’de Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimi bağlamında yapılan ve YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde yayımlanan tezlerin en çok konu edilen unsurlara göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 8: Değerler Eğitimi Bağlamında Yapılan Tezlerin En Çok Konu Edilen Unsurlara Göre Dağılımı

Konu Edilen Unsur	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
Türkçe Ders Kitabı	9	1	10
Aytül Akal	3		3
Behiç Ak	3		3
Yalvaç Ural	2	1	3
100 Temel Eser	3		3
Çocuk Dergileri	3		3
Çizgi Film	2	1	3
Atasözü	3		3
Cengiz Aytmatov	1	1	2
Mehmet Akif Ersoy’a Ait “Safahat	2		2
Miyase Sertbarut	2		2
Muzaffer İzgü	2		2
Yavuz Bahadıroğlu	2		2
Cahit Zarifoğlu	2		2
Toplam	39	4	43

Değerler eğitimi tezlerinde incelenen unsurlar genellikle bir şair ya da yazarın eserleri ya da basılı/dijital eğitim materyalleridir. Tablo 8 incelendiğinde, Türkçe eğitimi alanında yapılan değerler eğitimi tezlerinde genellikle ders kitaplarının (9) ele alındığı görülmektedir. Ders kitaplarının ardından Aytül Akal (3), Behiç Ak (3), Yalvaç Ural (3) bu tezlerde konu edilmiş ve eserleri incelenmiştir. Ayrıca 100 temel eser listelerinde yer alan kitaplar, çocuk dergileri, çizgi filmler ve atasözleri de değerler eğitimi tezlerine konu edilmiştir. Yapılan yüksek lisans tezlerinde konu edilen unsurların sıklığının da bu şekilde sıralandığı ancak Tablo 8’e bakıldığında doktora tezlerinde öne çıkan bir konu ya da yazar/şairin olmadığı

görülmektedir. Tablo 8’de sıklık değeri 2’den az olan unsurlar gösterilmemiştir.

9. Değerler Eğitimi Tezlerinin Kullanılan Değer Tasniflerine Göre Dağılımı

Tablo 9’da Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimi bağlamında yapılan ve YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde yayımlanan tezlerin kullanılan değer tasniflerine göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 9: Türkçe Eğitimi Alanında Değerler Eğitimi Bağlamında Yapılmış Olan Lisansüstü Tezlerde Kullanılan Değer Tasniflerinin Dağılımı

Kullanılan Değer Tasnifi	Yüksek lisans	Doktora	Toplam	%
Araştırmacı Tarafından Oluşturulan Tasnif	62	4	66	60,55
MEB kök değerler	12		12	11,00
Schwartz’ın değer yönelimleri ölçeği	9	1	10	9,17
MEB değerler eğitimi yönergesi	4		4	3,67
Cahit Kavcar’ın değerler tasnifi	3		3	2,75
Spranger’in değerler tasnifi	2	1	3	2,75
Rokeach değerler envanteri	2		2	1,83
İslami değerler	1		1	0,92
Selim Emiroğlu’nun değerler tasnifi	1		1	0,92
Söylemez’in değerler tasnifi	1		1	0,92
Fichter’in değerler tasnifi	1		1	0,92
Byram’ın kültürel içerik çözümlemesi	1		1	0,92
Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisi	1		1	0,92
Erol Güngör’ün değerler hiyerarşisi	1		1	0,92
Özcan’ın hikâyelerle karakter eğitimi	1		1	0,92
Nelson’un değerler tasnifi		1	1	0,92
Toplam	102	7	109	100

Yapılan tezler incelendiğinde birden çok değer tasnifinin kullanıldığı 3 yüksek lisans tezi 1 doktora tezi olduğu tespit edilmiştir. Bu tezlerde kullanılan her bir veri toplama aracı tablodaki verilere ayrı ayrı dâhil

edilmiştir. Tezlerde kullanılan değer tasnifleri incelendiğinde araştırmacılar tarafından oluşturulan tasniflerin %60,55 gibi yüksek bir orana sahip olduğu görülmektedir. Araştırmacılar tarafından oluşturulan tasniflerin 42'sinde MEB ders programları, ders kitapları vb. kaynaklardan yararlanılarak liste hazırlandığı belirtilirken, 20 tezde literatür taraması sonucunda liste hazırlandığı ifade edilmiştir. Buna ek olarak MEB tarafından 2018 yılında öğretim programlarına eklenen “Kök Değerler” (12) ve “Değerler Eğitimi Yönergesi” (4) ile belirlenen değer listeleri de sıklıkla kullanılmıştır. Başka araştırmacılar tarafından hazırlanan ve değerler eğitimi tezlerinde kullanılan değer tasniflerinde ise Schwartz'ın Değer Yönelimleri Ölçeği (10) kullanım sıklığıyla öne çıkmaktadır. Bunun yanında Cahit Kavcar'ın değer tasnifi (3), Spranger'in değer tasnifi (3) ve Rokeach'ın Değerler Envanteri (2) birden fazla kullanılan değer tasnifleri olarak göze çarpmaktadır.

Değerler eğitimi yüksek lisans tezlerinde genel olarak MEB tarafından oluşturulan değer tasnifleri ya da araştırmacıların MEB kaynaklarını esas alarak oluşturdukları değer tasnifleri daha çok kullanılmıştır. Doktora tezlerine bakıldığında ise genellikle araştırmacılar tarafından MEB kaynaklarını esas alarak (2) ya da literatür taraması (2) sonucunda araştırmacıların kendilerinin oluşturduğu listelerin kullanıldığı tespit edilmiştir.

10. Değerler Eğitimi Tezlerinde En Sık Kullanıldığı Ortaya Çıkan/Bulgulanan Değerler

Resim 1'de Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimi bağlamında yapılan ve YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde yayımlanan tezlerde en sık kullanıldığı ortaya çıkan/bulgulanan değerler kelime bulutu görseliyle sunulmuştur.

Resim 1: Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimi bağlamında yapılmış olan lisansüstü tezlerde yer alan değerler

Türkçe eğitimi alanında yapılan değerler eğitimi tezleri incelenmiş; çalışmalarda en sık kullanıldığı ya da öne çıkarıldığı belirtilen değerler listelenmiştir. Bu listeleme sonucunda tezlerde öne çıkan değerleri göstermek için Resim 1'deki kelime bulutu görseli kullanılmıştır. Bu görselin kullanılması ile tezlerde öne çıkan değerlerin daha anlaşılır hale gelmesi amaçlanmıştır. Değerler eğitimi tezlerinin incelenmesi sonucunda öne çıkan ve görselde de belirgin olan değerlerin sıklıkları sırasıyla şöyledir: Sevgi (68), yardımseverlik (42), saygı (34), sorumluluk (28), çalışkanlık (25), dürüstlük (24), dostluk (20), duyarlılık (20), adalet (12) ve vatanseverlik (9).

Sonuç ve Tartışma

Araştırmada, Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimi bağlamında yapılan ve YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde yayımlanan yüksek lisans ve doktora tezleri; tez türü, yıl, üniversite, araştırma yöntemi, araştırma deseni, veri toplama araçları, incelenen metin/medya türü, değer tasnifi, konu edilen unsur ve öne çıkan değerler açısından incelenmiştir. Bu inceleme neticesinde ortaya çıkan sonuçlar literatürdeki benzer çalışmaların sonuçlarıyla tartışılarak raporlanmıştır.

Türkçe eğitiminde yapılan değerler eğitimi tezleri tarandığında 103 yüksek lisans tezi ve 7 doktora tezi olmak kaydıyla toplam 110 lisansüstü tez tespit edilmiştir. Bu tarama sonucunda yapılan lisansüstü tezlerin büyük çoğunluğunun yüksek lisans düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu veri

lisansüstü tezlerin incelendiği, farklı tarih aralıklarının ve farklı alanların da konu edildiği değerler eğitimi çalışmalarında da elde edilmiştir (Adıgüzel ve Ergünay, 2012; Baş ve Beyhan, 2012; Elbir ve Bağcı, 2013; Kardaş ve Cemal, 2017; Kapkın, Çalışkan ve Sağlam, 2018). Ancak daha önce yapılan benzer çalışmalar ele alındığında bazı verilere ulaşılamadığı tespit edilmiştir. Söz konusu çalışmalarda yapılan taramalar sonucunda Türkçe eğitimi alanında erişilen yüksek lisans ve doktora tezlerinin, araştırmamızda elde ettiğimiz verilerden daha az olduğu tespit edilmiştir (Baş ve Beyhan, 2012; Kardaş ve Cemal, 2017; Kapkın, Çalışkan ve Sağlam, 2018). “Değerler eğitimi” gibi anahtar kelimelerin yalnız başına tarama kriteri yapılması, sistemde Türkçe eğitimiyle alakalı birden çok bilim dalının olması gibi nedenlerle bu farklılığın oluştuğu düşünülmektedir.

Erişilen tezlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde ise Türkçe eğitiminde 2015 yılına kadar yılda ortalama 3 değerler eğitimi tezi yapıldığı, bu yıldan sonra ise tezlerin sayısında büyük bir artış olduğu tespit edilmiştir. 2015 yılından sonra ise giderek yükselen tez sayıları, 2019 yılında büyük bir ivme kazanmıştır. Değerler eğitiminin ders kitaplarına, öğretim programına ve yönergelere konu edilmesinin bu artışta önemli bir rolü olduğu düşünülmektedir. Özellikle 2018 yılında yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda kök değerler listesinin yer almasıyla birlikte bu alanda yapılan çalışmaların büyük oranda arttığı gözlemlenmektedir. Yapılan tezlerin üniversitelere göre dağılımı incelendiğinde ise üç üniversitenin (İnönü Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi ve Uşak Üniversitesi) yapılan tezlerin sayısı bakımından öne çıktığı ve toplam 33 farklı üniversitede Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimi tezi yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Doktora tezlerinin büyük çoğunluğunun Atatürk Üniversitesi’nde yapılmış olması da dikkat çekici bir ayrıntıdır. Gündüz, Başpınar ve Büyükkarcı’nın (2017) 2000-2015 yılları arasında değer eğitimi üzerine yapılan doktora tezlerini incelendiği araştırmada, en çok tezin Gazi Üniversitesi’nde yapıldığı sonucuna varılmıştır. Ancak bu veriye tüm üniversitelerde ve her alanda yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesiyle ulaşılmıştır. İncelemenin sonucu, araştırmamızın sonuçlarıyla karşılaştırıldığında, söz konusu yıllar arasında Atatürk Üniversitesi Türkçe eğitimi alanında en çok değerler eğitimi doktora tezi yapılan üniversite olurken tüm alanlarda Gazi Üniversitesi’nin adı ön plana çıkmaktadır. Bu dağılım, özellikle bu üniversitelerde Türkçe eğitimi bilim dalında görev yapan akademisyenlerin ve eğitim gören öğrencilerin değerler eğitimine verdiği önemle açıklanabilir.

Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimi bağlamında yapılan tezler araştırma yöntemi, araştırma deseni, veri toplama araçları gibi başlıklarda incelenmiş ve bu başlıkların birbirine bağlı sonuçlara yol açtığı görülmüştür.

Bu tezlerde genel olarak bir ders materyali ya da bir yazarın/şairin eserleri konu edilmektedir. Bu nedenle araştırma yöntemi ve araştırma deseni de buna göre şekillenmektedir. Yapılan tezler incelendiğinde büyük çoğunluğunda nitel araştırma yönteminin kullanıldığı, buna bağlı olarak da betimsel tarama, doküman analizi gibi araştırma desenlerinin kullanıldığı görülmüştür. Kapkın, Çalışkan ve Sağlam'ın (2018) yapmış olduğu araştırmada, değerler eğitimiyle ilgili tüm alanlarda yapılan tezler incelenmiş, inceleme sonucunda lisansüstü tezlerin büyük oranda tarama çalışması olduğu tespit edilmiştir. Bu yönüyle aynı yıl aralığındaki Türkçe eğitimi tezleriyle yapılan karşılaştırmada benzerlikler olduğu görülmektedir. Bunun yanında deneysel çalışmaların da sayısının yüksek olduğu ancak Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimi tezlerinde bu tür çalışmaların tercih edilmediği tespit edilmiştir. Lisansüstü tezlerde kullanılan veri toplama araçlarına bakıldığında Türkçe eğitimi dışında deneysel ve nicel çalışmaların arttığı ve farklı veri toplama araçlarının dokümanlardan fazla kullanıldığı görülmüştür (Adıgüzel ve Ergünay, 2012; Baş ve Beyhan, 2012; Gündüz, Başpınar ve Büyükkarcı, 2017). Değerler Eğitimi Dergisi'nde 2003 yılı ile 2014 yılı arasında yayımlanan 202 değerler eğitimi makalesinin analizinin yapıldığı çalışmada ise makalelerin yarısından çoğunda veri toplama aracı olarak dokümandan yararlanıldığı ortaya konulmuştur (Dündar ve Hareket, 2016). Yapılan çalışmalarda araştırma yöntemi, araştırma deseni ve veri toplama araçlarının birbirine bağlı olarak değişkenlik göstermesi olağan bir sonuç olarak görülebilir.

Tezlerde incelenen metin/medya türlerine bakıldığında hem yüksek lisans tezlerinin hem de doktora tezlerinin çoğunda birden fazla metin türünün birlikte kullanıldığı görülmektedir. Tezlerde incelenen metin türlerinde diğer öne çıkan türler ise hikâye, şiir ve roman olarak göze çarpmaktadır. Benzer şekilde, Kapkın, Çalışkan ve Sağlam'ın (2018) yapmış olduğu araştırmada da hikâye, roman, şiir, mesnevi gibi edebi türlerde değer algısına yönelik çalışmaların oldukça sık yapıldığı ifade edilmiştir. Bunun yanında özellikle şiir türünün yüksek lisans tezlerinde daha çok incelendiği, doktora tezlerinde ise daha az yer aldığı göze çarpmaktadır. Bu duruma neden olarak doktora tezlerinin yüksek lisans tezlerine göre bariz olarak az sayıda olması gösterilebilir. Ayrıca tezlere konu edilen unsurlar incelendiğinde genellikle ders materyali ya da bir yazara/şaire ait eserlerin ele alındığı sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen tezlerde en çok konu edilen unsurlar; ders kitapları, Aytül Akal'ın eserleri, Behiç Ak'ın eserleri ve Yalvaç Ural'ın eserleri olmuştur. Buna ek olarak, incelenen değerler eğitimi tezlerinde; Nasreddin Hoca fıkralarından, Ziya Gökalp şiirlerine ve Tarık Buğra'nın öykülerine varıncaya dek pek çok yazar ve şairin eserlerinin konu edildiği görülmektedir.

Değerler eğitimi tezlerinde kullanılan değer tasnifleri, araştırmanın verilerinin şekillenmesinde önemli bir etkidir. Bu nedenle incelenen değerler eğitimi tezlerinde kullanılan değer tasniflerinde genellikle, kabul gören değer tasnifleri ya doğrudan kullanılmış ya da bu tasniflerden yola çıkılarak yeni listeler oluşturulmuştur. Araştırmacıların kendilerinin oluşturmuş olduğu değer tasnifleri incelendiğinde, genellikle MEB kaynaklarını esas alıp literatürden eklemeler yaptıkları tespit edilmiştir. Bunun yanında Schwartz'ın, Cahit Kavcar'ın ve Spranger'in değerler tasnifleri de sıkça kullanılan tasnifler arasında bulunmaktadır. MEB tarafından 2018 yılında yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda kök değerlerin yer almasıyla beraber, kök değerlerin esas alındığı tezlerin sayısında da artış olması önemli bir bulgu olarak görülmektedir.

Yapılan lisansüstü tezlerde öne çıkan değerler ele alındığında, ilk on değerın sırasıyla; sevgi, yardımseverlik, saygı, sorumluluk, çalışkanlık, dürüstlük, dostluk, duyarlılık, adalet ve vatanseverlik olduğu tespit edilmiştir. Lisansüstü tezlerin incelendiği farklı çalışmalarda da benzer olarak; sevgi, saygı, sorumluluk ve yardımseverlik gibi değerlerin ön plana çıkarıldığı vurgulanmaktadır (Gündüz, Başpınar ve Büyükkarcı, 2017; Kardaş ve Cemal, 2017). İncelenen eserlerin eğitim ortamlarında kullanılabilir örneklerden seçilmesi ve Türk kültüründe ortak değerlerin olması nedeniyle bu değerlerin öne çıktığı yorumu yapılabilir. Ayrıca yapılan bu araştırmanın en dikkat çekici sonuçlarından biri de öne çıkan değerlerin incelenmesi sonucu elde edilmiştir. Türkçe eğitiminde yapılan lisansüstü tezlerde öne çıkan değerler ile MEB tarafından 2018 yılında yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan 10 kök değer (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) yüksek oranda benzerlik göstermektedir. Çalışma sonucunda ulaşılan değerler ile kök değerlerin 8'i ortaktır. Bu sonuçlar göz önüne alındığında MEB'in belirlediği kök değerlerin çerçevesinin doğru çizildiği düşünülmektedir.

Araştırmada, Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimi bağlamında yapılan çalışmalar incelenmiş, elde edilen veriler betimsel bir yaklaşımla raporlaştırılmıştır. Ortaya çıkan sonuçlar, 2020 yılına kadar yapılan ve YÖK Ulusal Tez Merkezi'nden erişilebilen tüm tezleri sistemli bir şekilde ele alma imkânı sunmuştur. Böylece Türkçe eğitimi alanında yapılan değerler eğitimi tezlerinin güçlü ve eksik yönleri ortaya koyulmuştur. Araştırma sürecinde ortaya çıkan bu sonuçlardan hareketle;

1. YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde tezlerin sınıflandırılmasında değerler eğitimine müstakil bir alan oluşturulması,
2. Değerler eğitimi alanında kullanılan/kullanılacak materyaller üzerinde araştırmalar yapılması,

3. Aile ve öğrencinin aktif olarak süreçte yer aldığı uygulamalı çalışmaların yapılması,
4. Değer eğitimi sürecinin uzun olması nedeniyle sürecin daha net görülmesi adına boylamsal çalışmaların yapılması,
5. Türkçe eğitiminde değerler eğitimi bağlamında yapılacak nitelikli doktora tezlerine destek verilmesi,
6. Türkçe eğitiminde değerler eğitimi bağlamında yapılacak lisansüstü tezlerde nicel ve karma araştırma yöntemlerinin de etkin bir şekilde kullanılması önerilmektedir.

Kaynakça

- Acat, B. (2012). Öğrenme sürecinde değerler ve öğretmenin ahlaki (moral) liderliği. *Değerler Eğitimi Konferans Bildirileri*, (s.136- 147). İstanbul: Damla Yayınevi.
- Adıgüzel, O. C. ve Ergünay, O. (2012). Türkiye'de değerler üzerine gerçekleştirilen lisansüstü tezlerin eğitim bilimleri ve öğretmen yetiştirme perspektifinden incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (41), 18-33.
- Akyol, Ş. (2010). *İlköğretim 6. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan sevgi temasının değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Baş, G. ve Beyhan, Ö. (2012). Türkiye'de değerler eğitimi konusunda yapılmış lisansüstü tezlerin farklı değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Journal of Values Education*, 10 (24).
- Belet, Ş. D. ve Devenci, H. (2008). Türkçe ders kitaplarının değerler bakımından incelenmesi. *VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu*, 2-4.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Coşkun, E. ve Taş, S. (2008). Ders kitaplarına metin seçimi açısından Türkçe öğretim programlarının değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (10), 59-74.
- Demirel, Ö. (2010). *Öğretim ilke ve yöntemleri-öğretme sanatı*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Dündar, H. ve Hareket, E. (2016). Değerler eğitimi araştırmalarında yönelimler: Değerler eğitimi dergisi örneği. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (55), 207-231.
- Elbir, B. ve Bağcı, C. (2013). Değerler eğitimi üzerine yapılmış lisansüstü düzeyindeki çalışmaların değerlendirilmesi. *Electronic Turkish Studies*, 8 (1).
- Erdem, A.R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: Değerler.

- Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (4), 55-72.
- Ersoy, F. ve Şahin, T. (2012). Sosyal bilgiler ders kitaplarının değerler eğitimi yaklaşımları açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (2), 1535-1558.
- Friedman, B., Kahn, P. H., Jr., Borning, A. ve Huldtgren, A. (2006). *Value sensitive design and information systems*. In P.Zhang and D.Galletta (Eds.). Human-computer interaction in management information systems: Foundations. M. E. Sharpe: New York.
- Gereken, H. ve Gülmez, M. (2019). 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki atasözlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi. *International Journal of Languages' Education and Teaching*. 7 (4), 182-194.
- Güncel Türkçe Sözlük. (2020). <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 02.01.2020 tarihinde alınmıştır.
- Gündüz, M., Başpınar, Z. ve Büyükkarcı, A. (2017). 2000-2015 yılları arasında değer eğitimi üzerine yapılan doktora tezlerinin içerik analizi. *Dicle University Journal of Ziya Gokalp Education Faculty*, (31), 705-718.
- Gündoğan, A. O. (2013). *Değer sorunu ve erdem*. <http://www.aliosmangundogan.com/PDF/Makale/Ali-Osman-Gundogan-Deger-Sorunu-ve-Erdem.pdf> adresinden 04.01.2020 tarihinde alınmıştır.
- Güven, A. Z. (2014). Türk efsanelerinin değerler eğitimi bakımından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (26), 225-246.
- Halstead, J. M. ve Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research, *Cambridge Journal of Education*, 30 (2), 169-202.
- Hökelekli, H. (2011). *Ailede, okulda, toplumda değerler psikolojisi ve eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Izgar, G. (2013). *İlköğretim okulu 8. sınıf öğrencilerine uygulanan değerler eğitimi programının demokratik tutum ve davranışlarına etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- İdi Tulumcu F. ve Tulumcu F. M. (2015). İlköğretim ikinci kademe Türkçe dersi programlarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13 (29), 535-560.
- Karatay, H. (2011). Karakter eğitiminde edebi eserlerin kullanımı. *Electronic Turkish Studies*, 6(1).
- Kardaş, M. N. ve Cemal, S. (2017). Değerler eğitimi ve Türkçe öğretiminde değer eğitimi üzerine yapılan araştırmalara ilişkin kaynakça denemesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (16), 383-412.

- Kapkın, B., Çalışkan, Z. ve Sağlam, M. (2018). Türkiye’de 1999-2017 yılları arasında değerler eğitimi alanında yapılmış lisansüstü çalışmaların incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 16 (35), 183-207.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: Tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması* (Yayınlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kılınç A. ve Akyol Ş. (2009). İlköğretim 6. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan sevgi temasının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *The First International Congress of Educational Research*, 1-3 Mayıs Çanakkale.
- Kurtdede-Fidan, N. ve Öner, Ö. (2018). Değerler eğitimine yönelik yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *International Journal of Field Education*, 4 (1), 1-17.
- Kurtoğlu, F. S. (2017). Âşık Veysel’in şiirlerini değerler eğitimi açısından okumak. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, (83), 101-123.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Ankara: MEB.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Ankara: MEB.
- Öz, G. (2012). *İlköğretim sekizinci sınıf Türkçe ders kitaplarının söz varlığı bakımından incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Sallabaş, M. (2012). Ömer Seyfettin hikayelerinin Türkçe öğretiminde değer aktarımı bakımından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9 (18), 59-68.
- Şen, Ü. (2008). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletmiş olduğu değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1 (5), 763.
- Tarhan, N. (2017). *Değerler psikolojisi ve insan, güzel insan modeli*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tulunay Ateş, Ö. (2017). Türkiye’de değerler eğitimi uygulamalarının öğrencilere kazandırılması istenen olumlu özellikler üzerindeki etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 15 (34), 41-60.
- Türkben, T. (2019). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletmiş olduğu değerler açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7 (3), 508-526.
- Yaman, E. (2012). *Değerler eğitimi*. Ankara: Akçağ Kitabevi.
- Yurt, G. ve Arslan, M. (2014). 7. Sınıf Türkçe ders kitaplarının şekil-içerik-metin yönünden incelenmesi: Zambak ve pasifik yayınları örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (31), 317-327.

Bekir DİREKÇİ, Serdar AKBULUT, Bilal ŞİMŞEK
Türkçe Eğitimi Alanında Yapılan Değerler Eğitimi Tezlerinin İncelenmesi

Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi. (2019).
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp> adresinden
31.12.2019 tarihinde alınmıştır.